

Sprawa C-242/22 PPU**Streszczenie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zgodnie z art. 98 § 1 regulaminu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości****Data wpływu:**

6 kwietnia 2022 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:Tribunal da Relação de Évora – Secção Criminal – 2.^a Subsecção
[sąd apelacyjny w Évorze (Portugalia) – izba karna – wydział drugi]**Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:**

8 marca 2022 r.

Strona wnosząca apelację:

TL

Druga strona postępowania:

Ministério Público

Przedmiot postępowania głównego

Apelacja wniesiona w postępowaniu karnym przez TL do Tribunal da Relação de Évora (sądu apelacyjnego w Évorze, Portugalia) od postanowienia Tribunal Judicial da Comarca de Beja (sądu rejonowego w Beja) oddalającego wniosek TL o zbadanie uchybień powodujących nieważność, wynikających z braku wyznaczenia tłumacza ustnego lub zapewnienia tłumaczenia pisemnego (TL jest obywatelem Mołdawii, który nie rozumie języka portugalskiego, ani nie mówi w tym języku) – w związku z zastosowaniem środka przymusu polegającego na złożeniu oświadczenia o tożsamości i miejscu pobytu – wezwania do stawienia się przed sądem w celu bycia wysłuchanym zgodnie z art. 495 ust. 2 Código de Processo Penal (kodeksu postępowania karnego, zwanego dalej „CPP”) oraz zawiadomienia o postanowieniu uchylającym zawieszenie wykonania kary.

Przedmiot i podstawa prawna wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

Niniejszy wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 1-3 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym (Dz.U. 2010, L 280, s. 1), a także art. 3 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym (Dz.U. 2012, L 142, s. 1).

Pytanie prejudycjalne

Czy art. 1-3 [dyrektywy 2010/64/UE] i art. 3 [dyrektywy 2012/13/UE] Parlamentu Europejskiego i Rady, samodzielnie lub w związku z art. 6 EKPC, można interpretować w ten sposób, że nie stoją one na przeszkodzie przepisowi prawa krajowego, który w przypadku braku zapewnienia tłumacza ustnego oraz pisemnego tłumaczenia istotnych dokumentów procesowych podejrzanemu lub oskarżonemu, który nie rozumie języka postępowania, przewiduje sankcję względnej nieważności, która musi zostać podniesiona, oraz dopuszcza zarządzenie tej nieważności ze względu na upływ czasu?

Przywołane przepisy prawa Unii

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym, art. 1-3.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym: art. 3 i 6.

Przywołane przepisy prawa krajowego

Código de Processo Penal (kodeks postępowania karnego, zwany dalej „CPP”): art. 92 ust. 1 i 2, art. 120 ust. 1, ust. 2 lit. c), ust. 3 lit. a) i d), art. 122 i art. 196.

„Artykuł 92

Język postępowania i wyznaczenie tłumacza ustnego

1. Zarówno w pisemnych, jak i ustnych czynnościach procesowych używa się języka portugalskiego pod rygorem nieważności.
2. Jeśli w postępowaniu konieczny jest udział osoby, która nie zna języka portugalskiego lub nie włada nim dostatecznie, należy zapewnić jej nieodpłatnie odpowiedniego tłumacza ustnego, nawet jeśli osoba przeprowadzająca czynność

lub którykolwiek z uczestników postępowania zna język, którym posługuje się ta osoba.

[...]

Artykuł 120

Przesłanki nieważności, które wymagają podniesienia przez zainteresowanego

1. Przesłanki nieważności niewymienione w poprzednim artykule muszą zostać podniesione przez zainteresowanego i podlegają zasadom określonym w artykułach niniejszym i następnym.

2. Oprócz przesłanek określonych w innych przepisach prawnych, przesłankami nieważności, dla których wymagane jest, by zostały podniesione przez zainteresowanego, są:

[...]

c) Brak wyznaczenia tłumacza ustnego w przypadkach, w których prawo uznaje to za obowiązkowe.

[...]

3. Przesłanki nieważności, o których mowa w poprzednich ustępach, muszą zostać podniesione:

a) W przypadku nieważności czynności, w której uczestniczy zainteresowany, przed zakończeniem tej czynności.

[...]

d) W przypadku postępowań szczególnych – na początku rozprawy.

Artykuł 122

Skutki stwierdzenia nieważności

1. Nieważność pociąga za sobą nieważność czynności, która jest nią dotknięta, jak również czynności, które zależą od owej czynności i na które może ona mieć wpływ.

2. Stwierdzając nieważność, określa się, które czynności należy uznać za nieważne, oraz, jeśli jest to konieczne i możliwe, nakazuje się ich powtórzenie [...].

3. Stwierdzając nieważność, sąd nakazuje zachowanie wszystkich czynności, które mogą zostać wyłączone ze skutków nieważności”.

Artykuł 196

Oświadczenie o tożsamości i miejscu pobytu

[...]

3. Z oświadczenia musi wynikać, że [podejrzany] został poinformowany:
 - a) o obowiązku stawienia się przed właściwym organem lub pozostawania do jego dyspozycji, w przypadku gdy obowiązek taki wynika z ustawy lub gdy podejrzany zostanie w tym celu prawidłowo wezwany;
 - b) o obowiązku niezmienniania miejsca pobytu lub nieoddalania się od miejsca pobytu na okres dłuższy niż pięć dni bez powiadomienia o nowym miejscu pobytu lub miejscu, w którym można go zastać;
 - c) o tym, że kolejne zawiadomienia będą wysyłane zwykłym listem na adres wskazany w ust. 2, chyba że podejrzany wskaże inny adres w drodze wniosku dostarczonego osobiście lub wysłanego listem poleconym do kancelarii sądu, w którym w danej chwili toczy się postępowanie;
 - d) o tym, że nieprzestrzeganie przepisów poprzednich ustępów stanowi podstawę do reprezentowania podejrzanego przez obrońcę we wszystkich czynnościach procesowych, w których podejrzany ma prawo lub obowiązek uczestniczyć osobiście, oraz do przeprowadzenia rozprawy pod jego nieobecność [...];
 - e) o tym, że w przypadku wydania wyroku skazującego oświadczenie o tożsamości i miejscu pobytu przestaje wywierać skutki dopiero po odbyciu kary”.

Przywołane przepisy prawa międzynarodowego

Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. (zwana dalej „EKPC”): art. 6 ust. 3.

Zwięzłe przedstawienie okoliczności faktycznych i postępowania głównego

- 1 TL jest obywatelem Mołdawii i nie rozumie języka portugalskiego, ani nie mówi w tym języku. W dniu 10 lipca 2019 r. postawiono TL zarzuty. Odpowiedni akt został sporządzony w języku portugalskim i przetłumaczony na język rumuński, będący językiem urzędowym Mołdawii. W tym samym dniu zastosowano wobec TL środek przymusu w postaci oświadczenia o tożsamości i miejscu pobytu (Termo de Identidade e Residência, zwanego dalej „TIR”) zgodnie z art. 196 CPP, a jego adres został wskazany w odpowiednim dokumencie.

- 2 TL nie otrzymał tłumaczenia TIR na język urzędowy Mołdawii, to znaczy język rumuński, oraz nie wyznaczono tłumacza ustnego na potrzeby postawienia mu zarzutów i złożenia TIR. Na rozprawie TL korzystał z pomocy obrończyni, a do tłumaczenia przebiegu rozprawy wyznaczono tłumaczkę ustną, która złożyła wymagane oświadczenie, że będzie należycie wykonywała swoje obowiązki.
- 3 Wyrokiem wydanym w dniu 11 lipca 2019 r., który uprawomocnił się w dniu 26 września 2019 r., TL został skazany w drodze łączenia kar za przestępstwa: stawiania oporu i użycia siły fizycznej wobec funkcjonariusza, przewidzianego w art. 347 ust. 2 kodeksu karnego i zagrożonego karą określoną w tym przepisie, prowadzenia pojazdu mechanicznego w sposób niebezpieczny, przewidzianego w art. 291 lit. a) i b) oraz art. 69 ust. 1 lit. a) kodeksu karnego i zagrożonego karą określoną w tych przepisach, a także prowadzenia pojazdu bez uprawnień, przewidzianego w art. 3 ust. 1 i 2 dekretu z mocą ustawy nr 2/98 i zagrożonego karą określoną w tym przepisie, na łączną karę trzech lat pozbawienia wolności, której wykonanie zostało warunkowo zawieszona na taki sam okres, na karę dodatkową w postaci zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych przez okres 12 miesięcy oraz na karę grzywny w wymiarze 80 dni o stawce dziennej wynoszącej 6 EUR, w łącznej kwocie 480 EUR.
- 4 Szereg prób podjętych przez Direção-Geral de Reinserção e Serviços Prisionais (dyrekcję generalną ds. resocjalizacji i służby więziennej; DGRSP) w celu nawiązania kontaktu z TL pod adresem wskazanym w TIR okazało się bezskutecznych, a w aktach sprawy nie ma żadnej informacji o zmianie miejsca zamieszkania.
- 5 W następstwie decyzji z dnia 7 stycznia 2021 r. TL został wezwany w dniu 12 stycznia 2021 r. – do celów określonych w art. 495 ust. 1 i 2 CPP w drodze zwykłego listu z potwierdzeniem umieszczenia w skrzynce pocztowej, wysłanego na adres miejsce zamieszkania wskazanego w TIR – do stawienia się przed sądem w celu bycia wysłuchanym w związku z naruszeniem obowiązków, zasad postępowania i zobowiązań, które zostały na niego nałożone we wspomnianym wyroku. W dniu 6 kwietnia 2021 r. wezwanie do stawiennictwa w nowym terminie zostało ponownie wysłane na adres tego samego miejsca zamieszkania zwykłym listem z potwierdzeniem umieszczenia listu w skrzynce pocztowej. Wezwania te zostały dokonane w języku portugalskim. TL nie stawił się przed sądem w wyznaczonym terminie.
- 6 W dniu 9 czerwca 2021 r. wydano postanowienie uchylające zawieszenie wykonania kary orzeczonej wobec TL oraz wydano nakaz jego zatrzymania i osadzenia w zakładzie karnym. Postanowienie to zostało doręczone obrończyni TL i jemu samemu zwykłym listem z potwierdzeniem umieszczenia w skrytce pocztowej, wysłanym na adres miejsca zamieszkania wskazany w TIR w dniu 25 czerwca 2021 r., i uprawomocniło się w dniu 20 września 2021 r. Wspomniane postanowienie zostało doręczone TL w języku portugalskim, przy czym nie zapewniono mu tłumaczenia na język urzędowy Mołdawii, to znaczy na język rumuński.

- 7 W dniu 30 września 2021 r. TL został zatrzymany w celu odbycia kary trzech lat pozbawienia wolności. Nakaz zatrzymania został wykonany pod jego nowym adresem. Od tego czasu TL przebywa w zakładzie karnym.
- 8 W dniu 11 października 2021 r. TL wyznaczył obrońcę w postępowaniu. Następnie TL wystąpił do Tribunal Judicial da Comarca de Beja, Juízo de Competencia Genérica de Cuba (sądu rejonowego w Beja, wydział o właściwości ogólnej w Cubie; zwanego dalej „sądem”) z wnioskiem o zbadanie przesłanek nieważności, wynikających z braku wyznaczenia tłumacza ustnego i braku tłumaczenia pisemnego następujących czynności procesowych:
- Złożenia oświadczenia o tożsamości i miejscu pobytu (TIR).
 - Wezwania do osobistego złożenia wyjaśnień zgodnie z art. 495 ust. 2 CPP w przedmiocie przesłanek uchylenia zawieszenia kary pozbawienia wolności orzeczonej wobec TL w postępowaniu.
 - Zawiadomienia o postanowieniu uchylającym zawieszenie wykonania orzeczonej kary.
- 9 Postanowieniem z dnia 20 listopada 2021 r. sąd oddalił wniosek TL, uznając, że ze względu na to, iż brak wyznaczenia tłumacza ustnego i brak tłumaczenia pisemnego wspomnianych czynności procesowych stanowią względne przesłanki nieważności, które wymagają podniesienia, nieważność ta została usunięta, ponieważ nie powołano się na nią w ustawowych terminach określonych w art. 120 ust. 3 lit. a) i d) CPP.
- 10 Kwestionując to postanowienie, TL wniósł apelację do Tribunal da Relação de Évora (zwanego dalej „sądem odsyłającym”), w której wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i zastąpienie go innym postanowieniem, stwierdzającym nieważność postawienia zarzutów, TIR, postanowienia uchylającego zawieszenie wykonania kary i zawiadomienia o tym postanowieniu oraz stwierdzającym bezskuteczność wszystkich kolejnych czynności procesowych.

Główne argumenty stron w postępowaniu głównym

Argumenty TL

- 11 TL utrzymuje, że jeśli chodzi o hierarchię źródeł prawa, większość krajowej literatury naukowej i orzecznictwa krajowego stoi na stanowisku, że EKPC zajmuje pozycję pośrednią między konstytucją Republiki Portugalskiej (zwaną dalej „konstytucją”) a ustawami. W związku z tym, mimo iż EKPC obowiązuje w portugalskim krajowym porządku prawnym i ma rangę niższą niż konstytucja, na mocy art. 8 ust. 2 konstytucji ma ona rangę wyższą niż ustawy, w związku z czym EKPC ma pierwszeństwo w przypadku kolizji z CPP.

- 12 Środki i zasady minimalne EKPC, stosowane przez organy Unii Europejskiej, leżą u podstaw dyrektyw 2010/64 i 2012/13. I tak dyrektywa 2010/64, która została opublikowana w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej* w dniu 26 października 2010 r. i której termin transpozycji w Portugalii upłynął w dniu 27 października 2013 r., ma bezpośrednie zastosowanie w tym państwie członkowskim od dnia 28 października 2013 r., w związku z czym, biorąc pod uwagę datę zaistnienia okoliczności faktycznych, ma ona zastosowanie w niniejszej sprawie.
- 13 Okoliczność, że Portugalia nie dokonała transpozycji tej dyrektywy, nie oznacza, że nie obowiązuje ona w portugalskim porządku prawnym i w porządku prawnym Unii Europejskiej, zważywszy na zasadę wykładni zgodnej. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału, nawet jeśli taka wykładnia zgodna nie jest możliwa, dyrektywa może być bezpośrednio stosowana bez transpozycji, pod warunkiem że upłynął termin transpozycji, że przyznaje ona prawa oraz że treść przepisu przyznającego te prawa jest wystarczająco jasna, precyzyjna i bezwarunkowa, jak ma to miejsce w niniejszej sprawie. Zatem, pomimo braku transpozycji w Portugalii spełnione są wszystkie przesłanki, aby dyrektywa 2010/64 miała bezpośrednią skuteczność w krajowym porządku prawnym i wywoływała bezpośrednie skutki, a mianowicie bezpośredni skutek wertykalny, w związku z czym można powoływać się na jej bezpośrednie stosowanie przed każdym sądem Unii.
- 14 Istotne jest zatem jasne określenie możliwości stosowania i gwarancji prawa do tłumacza ustnego przez cały czas trwania postępowania, ponieważ TL miał do dyspozycji tłumacza ustnego tylko na rozprawie. Jeśli chodzi o tłumaczenie pisemne czynności procesowych, dyrektywa 2010/64 wyraźnie ustanawia katalog czynności, które muszą zostać przetłumaczone, określanych jako „prawa minimalne” analogiczne do art. 6 ust. 3 EKPC. Katalog ten ma formę minimalnej liczby dokumentów, których określenie zostało uznane za właściwe i uzasadnione w porządku prawnym Unii.
- 15 W tym względzie w wyroku z dnia 12 października 2017 r., *Sleutjes* [C-278/16, EU:C:2017:(757)], Trybunał orzekł, że „wykładni art. 3 dyrektywy 2010/64 należy dokonywać w ten sposób, iż dokument, taki jak przewidziane w prawie krajowym orzeczenie, mające na celu wymierzenie kary za drobne wykroczenia, wydane przez sąd po przeprowadzeniu jednostronnego postępowania uproszczonego, stanowi »istotny dokument« w rozumieniu art. 3 ust. 1 tej dyrektywy, którego pisemne tłumaczenie musi być, zgodnie z wymogami formalnymi ustanowionymi w tym przepisie, zapewnione podejrzanym lub oskarżonym, którzy nie rozumieją języka danego postępowania, w celu umożliwienia im skorzystania z prawa do obrony i zagwarantowania w ten sposób rzetelności postępowania”.
- 16 Portugalskie prawo karne procesowe nie zawiera żadnego przepisu ustanawiającego podobny katalog minimalnych praw lub dokumentów podlegających tłumaczeniu, ani też nie przewiduje minimalnej liczby dokumentów, które muszą zostać przetłumaczone. Jednakże to prawo do

tłumaczenia istotnych dokumentów obowiązuje bezpośrednio w stosunku do państwa portugalskiego i jego sądów, które mają obowiązek zapewnić co do zasady tłumaczenie wszelkich „[...] orzecze[ń] o pozbawieniu danej osoby wolności, każd[ego] zarzut[u] lub akt[u] oskarżenia oraz każd[ego] wyrok[u]”, a także dokumentów, które należy dołączyć zgodnie z art. 3 ust. 3 tej dyrektywy.

- 17 W związku z tym należało przetłumaczyć czynności procesowe dotyczące postawienia zarzutów i złożenia TIR, a także postanowienie o uchyleniu zawieszenia wykonania kary, gdyż jest to orzeczenie skazujące i rozstrzygające o pozbawieniu wolności, a także odpowiednie zawiadomienie. Tłumaczenia te nie zostały sporządzone.
- 18 Podobnie w wyroku z dnia 12 października 2017 r., *Sleutjes* [C-278/16, EU:C:2017:(757)], stwierdzono, że w przypadku gdy wyrok skazujący „[...] jest kierowany wyłącznie w języku danego postępowania do osoby, która nie włada nawet tym językiem, to osoba ta nie jest w stanie zrozumieć, co jej się zarzuca, a zatem nie może skutecznie wykonywać swego prawa do obrony, jeśli nie skorzysta z tłumaczenia wyroku nakazowego na język, który rozumie”.
- 19 Ponadto dyrektywa 2012/13 w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym jest bezpośrednio stosowana w Portugalii od dnia 2 czerwca 2014 r. i ma również zastosowanie w niniejszym postępowaniu, biorąc pod uwagę datę wystąpienia okoliczności faktycznych, które stanowią przedmiot tego postępowania.
- 20 Prawo oskarżonego do otrzymania informacji w zrozumiałym dla niego języku jest prawem konkretnym i skutecznym, jak stwierdzono w wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 19 grudnia 1989 r. w sprawie *Kamasinski* przeciwko Austrii, wobec czego nie wystarczy, aby organy sądowe jedynie wyznaczyły tłumacza ustnego, lecz konieczne jest, aby następnie sprawowały pewien nadzór nad wykonywaniem przez niego obowiązków.
- 21 Artykuł 6 [ust. 3] lit. a) i e) EKPC stanowi, że oskarżony ma co najmniej prawo do „niezwłocznego otrzymania szczegółowej informacji w języku dla niego zrozumiałym o istocie i przyczynie skierowanego przeciwko niemu oskarżenia”, a także do „korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie rozumie lub nie mówi językiem używanym w sądzie”.
- 22 Biorąc zaś pod uwagę, że przepisy prawne są jasne i wyczerpujące, gwarantując, że należy zapewnić oskarżonemu tłumacza ustnego i tłumaczenie pisemne od początku do końca postępowania, zwykła praktyka polegająca na wyznaczeniu tłumacza ustnego tylko na rozprawie, jak to miało miejsce w niniejszej sprawie, nie jest wystarczająca.
- 23 Ponieważ w niniejszej sprawie naruszone zostały prawa wnoszącego apelację do tłumaczenia ustnego i pisemnego dokumentów procesowych oraz jego prawo do informacji, które to prawa wynikają ze wspomnianych dyrektyw, naruszone

zostały również wynikające z nich obowiązki i zobowiązania państwa portugalskiego, w tym jego sądów.

- 24 Zważywszy, że TL jest cudzoziemcem, który nie zna języka portugalskiego, ani nie włada tym językiem, należy wyznaczyć tłumacza ustnego do każdej czynności procesowej, podczas której TL jest obecny, w szczególności podczas informowania go o jego prawach i obowiązkach, jak stanowi art. 92 ust. 2 CPP.
- 25 Aby TL mógł zostać pociągnięty do odpowiedzialności za naruszenie obowiązków, którym podlegał na mocy TIR, musiałby być ich świadomy, co w żadnym razie nie miało miejsca, ponieważ nie zapewniono mu żadnego tłumaczenia. Nie ma bowiem pewności, czy TL zrozumiał choćby w minimalnym stopniu znaczenie tych obowiązków, ani tym bardziej, że był w stanie powołać się na przesłanki nieważności, wynikające z braku wyznaczenia tłumacza ustnego i braku tłumaczenia pisemnego szeregu czynności procesowych przed uprawomocnieniem się postanowienia uchylającego zawieszenie wykonania kary.
- 26 Tak więc postawienie zarzutów i TIR, wraz z innymi późniejszymi czynnościami procesowymi, w tym zawiadomieniem o postanowieniu uchylającym zawieszenie wykonania kary, nie mogą mieć żadnego znaczenia procesowego, biorąc pod uwagę podstawowe prawo wnoszącego apelację do obrony oraz konstytucyjne prawo do rzetelnego i sprawiedliwego procesu sądowego, który jest możliwy tylko wtedy, gdy zostanie mu zapewniona należyta możliwość obrony, nie stawiając go bezpośrednio lub pośrednio w niekorzystnej sytuacji w stosunku do jego przeciwników, w szczególności prokuratury jako oskarżyciela.
- 27 Przesłanki nieważności, na które powołuje się wnoszący apelację, a mianowicie brak wyznaczenia tłumacza ustnego i brak tłumaczenia pisemnego postawienia zarzutów, złożenia TIR oraz postanowienia uchylającego zawieszenie wykonania kary i zawiadomienia o tym postanowieniu, nie są uchybieniami stanowiącymi przesłanki nieważności, którym można zaradzić (zob. wyrok Tribunal da Relação de Évora, nr sprawy 55/2017.9GBLGS.EI).
- 28 W związku z tym między innymi postawienie zarzutów, złożenie TIR oraz postanowienie uchylające zawieszenie wykonania kary i zawiadomienie o tym postanowieniu powinny być zostać przetłumaczone na język ojczysty wnoszącego apelację. Ponadto już w chwili postawienia wnoszącemu apelację zarzutów i złożenia TIR należało zapewnić mu tłumacza ustnego wyznaczonego przez policję lub prokuraturę w chwili jego zatrzymania lub co najmniej w chwili, gdy był on zmuszony do podpisania dokumentów przedstawionych mu przez organy, tak aby zagwarantować, że zrozumiał obowiązki, jakie przyjął na siebie w wyniku TIR.
- 29 W obowiązującym prawie karnym procesowym TIR jest istotnym dokumentem, który jest objęty zakresem art. 3 ust. 1 dyrektywy 2010/64 i który w związku z tym musi być przetłumaczony na język pochodzenia podejrzanego, ponieważ to

właśnie w tym dokumencie wymienione są obowiązki ustanowione w art. 196 ust. 3 CPP.

- 30 Ponadto, ponieważ państwo portugalskie ma pozytywny obowiązek przyjęcia określonych aktów, zaniechanie ich przyjęcia można przypisać wyłącznie temu państwu, wobec czego nie można uznać, że możliwe jest zarządzenie rozpatrywanym uchybieniem stanowiącym przesłanki nieważności w przypadku braku podniesienia zarzutu przez adresata aktu, w szczególności z tego względu, że uchybienia te można przypisać organom sądowym. Co więcej, obowiązki nałożone na te organy pociągają za sobą wyłączenie wszystkich przepisów prawa krajowego, które są sprzeczne z przepisami wspomnianych dyrektyw, ustanawiającymi wspólny system wspólnotowy, w tym system podnoszenia przesłanek nieważności, mający na celu zarządzenie zaniechaniom przypisywanym państwu.
- 31 W konsekwencji czynności procesowe będące przedmiotem niniejszej sprawy – to znaczy postawienie zarzutów, złożenie TIR, postanowienie uchylające zawieszenie wykonania kary orzeczonej wobec wnoszącego apelację i zawiadomienie o tym postanowieniu – nie istnieją, ponieważ są nieważne od samego początku, w związku z czym w zakresie, w jakim nie mogą wywołać skutków prawnych, muszą zostać uznane za nieważne i należy je powtórzyć, co pociąga za sobą nieważność późniejszych czynności.
- 32 Ponadto kwestionuje się twierdzenie, że prawo wnoszącego apelację do bycia wysłuchanym zostało zagwarantowane, ponieważ w toku całego postępowania był on reprezentowany przez obrończynię z urzędu. W istocie poza tym, że wyznaczona obrończyni nie reprezentowała TL podczas czynności postawienia mu zarzutów, ani podczas złożenia TIR, uczestniczyła on jedynie w rozprawie i przesłuchaniu, o którym mowa w art. 495 ust. 2 CPP, i wniosła o rozłożenie na raty grzywny nałożonej na wnoszącego apelację. Nie wypowiedziała się uprzednio w przedmiocie żadnej decyzji dotyczącej osobiście wnoszącego apelację i pozwoliła na uprawomocnienie się wszystkich postanowień, które naruszały poważnie prawa podstawowe wnoszącego apelację. W tym względzie nie można uznać, że prawo wnoszącego apelację do bycia wysłuchanym zostało wykonane za pośrednictwem obrończyni z urzędu, która została mu wyznaczona, w związku z czym doszło również do naruszenia tego prawa, które przysługuje mu na mocy CPP.
- 33 Niepowodzenie prób skontaktowania się z wnoszącym apelację przez organy w celu wykonania przepisów dotyczących warunkowego zawieszenia wykonania kary – które było jedynym powodem uchylenia tego zawieszenia – oraz faktyczne nieodebranie wezwań do stawienia się przed sądem do celów art. 495 ust. 2 CPP, a także postanowienia uchylającego zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności, były spowodowane zmianą miejsca zamieszkania wnoszącego apelację, który twierdzi, że nie otrzymał tych zawiadomień, ponieważ nie mieszkał już w miejscu zamieszkania wskazanym w TIR, a biorąc pod uwagę, że TIR nie

zostało przetłumaczone, wnoszący apelację nie wiedział, że miał obowiązek poinformowania sądu o tej zmianie miejsca zamieszkania.

Uzasadnienie postanowienia Tribunal Judicial da Comarca de Beja oddalającego wnioski wnoszącego apelację

- 34 Sąd nie uwzględnił argumentów przedstawionych przez TL, lecz przeciwnie, przychylił się do argumentów przedstawionych przez prokuraturę w jej opinii, na której oparł się w celu wydania zaskarżonego postanowienia o oddaleniu wniosku wnoszącego apelację, uznając, że brak wyznaczenia tłumacza ustnego i brak tłumaczenia pisemnego wspomnianych wyżej czynności procesowych stanowiły względne przesłanki nieważności, które należało podnieść w terminie przewidzianym przez prawo, w związku z czym stanowiącym je uchybieniem zaradzono już w dniu wydania postanowienia.
- 35 Sąd orzekł, że brak wyznaczenia tłumacza ustnego lub niezapewnienie tłumaczenia pisemnego oskarżonemu, który nie rozumie języka portugalskiego lub nie mówi w tym języku, w związku z postawieniem mu zarzutów i zawiadomieniem o postanowieniu wydanym na podstawie art. 495 CPP, stanowi względną przesłankę nieważności, która wymaga podniesienia, przewidzianą w art. 120 ust. 1 lit. c) CPP.
- 36 Zgodnie z przepisami art. 120 ust. 3 lit. a) i d) CPP uznaje się, że zaradzono uchybieniem stanowiącym przesłankę nieważności, wynikającym z braku tłumaczenia pisemnego postawienia zarzutów i postanowienia wydanego na podstawie art. 495 CPP, jeżeli nie zostaną one podniesione w chwili postawienia zarzutów, na początku rozprawy lub najpóźniej przed uprawomocnieniem się postanowienia uchylającego karę pozbawienia wolności orzeczoną wobec oskarżonego.
- 37 Ponadto sąd stwierdza, że zna treść dyrektywy 2010/64 w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym oraz dyrektywy 2012/13 w sprawie prawa do informacji.
- 38 Choć co do zasady dyrektywa wywołuje skutki dopiero po jej transpozycji, to zgodnie z orzecznictwem Trybunału dyrektywa, która nie została transponowana lub została transponowana w sposób nieprawidłowy, może wywołać pewien skutek bezpośredni (bezpośredni skutek wertykalny) i jednostki mogą powoływać się na nią przed sądem w następujących przypadkach: a) gdy nie została ona transponowana do prawa krajowego lub została transponowana w sposób nieprawidłowy; b) gdy przepisy dyrektywy są bezwarunkowe oraz wystarczająco jasne i precyzyjne; c) gdy przepisy dyrektywy przyznają prawa jednostkom; oraz d) gdy upłynął termin transpozycji.
- 39 Sąd nie uważa jednak, że w świetle wspomnianych przepisów prawa Unii miało miejsce bezpośrednio i wyraźne wyłączenie prawa krajowego, w szczególności art. 120 ust. 1 lit. c) CPP, stanowiącego, że brak wyznaczenia tłumacza ustnego

w przypadkach, gdy prawo uznaje je za obligatoryjne, stanowi względną przesłankę nieważności, której można zaradzić, i którą należy podnieść. Na nieważność tę należy się powołać w terminach przewidzianych w ust. 3 rzeczonego artykułu.

- 40 Sąd uważa, że przyjęcie takiej wykładni (stanowiącej odstępstwo od prawa krajowego) w sposób ogólny i abstrakcyjny, bez nadania jakiegokolwiek skuteczności (effet utile) art. 120 ust. 1 lit. c) CPP, jest sprzeczne z prawem i nie jest zgodne z zasadami Unii, które mają charakter wiążący dla państwa portugalskiego (i dla sądów), w szczególności z zasadą wykładni zgodnej, jak twierdzi TL.
- 41 W świetle powyższego sąd uważa, że brak tłumaczenia pisemnego i brak wyznaczenia tłumacza ustnego dla oskarżonego cudzoziemca, który nie rozumie języka portugalskiego, czy to dla celów zawiadomienia o obowiązkach wynikających z TIR, czy zawiadomienia o postanowieniu uchylającym zawieszenie kary pozbawienia wolności, stanowi względną przesłankę nieważności, którą należy podnieść zgodnie z przepisami art. 120 ust. 1 lit. c) CPP. Powołanie się na taką nieważność powinno nastąpić zgodnie z art. 120 ust. 3 lit. a) i d) CPP, w którym ustanowiono w tym celu terminy, po upływie których uznaje się, że zaradzono uchybieniu stanowiącemu przesłankę nieważności.
- 42 Ponadto TL był obecny na rozprawie – wyznaczono mu odpowiedniego tłumacza ustnego i korzystał z pomocy adwokata –, podczas której mógł w pełni skorzystać z prawa do obrony. Na rozprawie tej przedstawiono mu zarzucane mu czyny i został mu doręczony prawomocny wyrok (wszystkie te czynności zostały przetłumaczone ustnie podczas samej rozprawy).
- 43 Prawo oskarżonego do bycia wysłuchanym było zagwarantowane w postępowaniu: TL został należycie i ważnie powiadomiony o wszystkich wydanych decyzjach i postanowieniach, przez cały czas trwania postępowania był on reprezentowany przez adwokatkę, która została należycie i w sposób ważny powiadomiona o wszystkich dokonanych czynnościach procesowych (o wyroku, postanowieniach o wezwaniu TL w celu jego wysłuchania oraz postanowieniu uchylającym zawieszenie kary pozbawienia wolności).
- 44 Wszystkie decyzje i postanowienia wydane w postępowaniu uprawomocniły się, ponieważ nie wniesiono od nich żadnego środka zaskarżenia, w związku z czym uznaje się, że na tym etapie zaradzono wszelkim (ewentualnym) uchybieniom stanowiącym przesłanki nieważności, których dopuszczono się w toku postępowania. W konsekwencji, z powodów przedstawionych powyżej sąd oddalił wniosek TL o zbadanie podniesionych przesłanek nieważności, jako pozbawiony podstawy prawnej.

Zwięzłe uzasadnienie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

- 45 Dyrektywy 2010/64 i 2012/13 nie zostały transponowane do portugalskiego porządku prawnego, a ich terminy transpozycji upłynęły odpowiednio w dniu 27 listopada 2013 r. i w dniu 2 czerwca 2014 r.
- 46 Biorąc pod uwagę argumenty podniesione przez TL, kwestie, które należy zbadać i rozstrzygnąć, są następujące:
- a) Należy ustalić, czy dyrektywy 2010/64 i 2012/13 mają zastosowanie w krajowym porządku prawnym w drodze „bezpośredniej skuteczności wertykalnej”, mając pierwszeństwo przed prawem krajowym, lub ewentualnie, w braku takiej skuteczności, w drodze wykładni prawa krajowego zgodnie z „zasadą wykładni zgodnej” (jak stwierdzono w wyroku z dnia 13 listopada 1990 r., *Marleasing*, C-106/89, EU:C:1990:395, pkt 8).
- b) W każdym razie – w przypadku bezpośredniej skuteczności wertykalnej lub wykładni zgodnej – należy następnie ustalić, czy czynności procesowe, których ważność kwestionuje wnoszący apelację – postawienie zarzutów, złożenie TIR, wezwanie do celów określonych w art. 495 ust. 2 CPP i doręczenie postanowienia uchylającego zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności – są objęte zakresem pojęcia „istotnych dokumentów”, zawartym w art. 3 dyrektywy 2010/64, w celu zagwarantowania „minimalnych praw”, o których mowa w art. 6 ust. 3 EKPC, oraz czy prawa do tłumaczenia ustnego i pisemnego, o których mowa w art. 1-3 tej dyrektywy i w art. 3 ust. 1 lit. d) dyrektywy 2012/13, powinny być zostać zagwarantowane podczas wspomnianych czynności.
- c) W przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej na poprzednie pytanie konieczne będzie ustalenie skutków prawnych i proceduralnych braku wyznaczenia tłumacza ustnego i braku tłumaczenia pisemnego rzeczonych czynności, a w konsekwencji ustalenie, czy przyjęta przez sąd wykładnia art. 120 ust. 3 CPP – zgodnie z którą uznaje się, że zaradzono uchybieniem stanowiącym przesłanki nieważności, wynikającym z braku tłumaczenia pisemnego postawienia TL zarzutów, złożenia TIR, wezwania do celów określonych w art. 495 ust. 2 CPP oraz zawiadomienia o postanowieniu uchylającym zawieszenie wykonania kary, ponieważ nie podniesiono ich w chwili postawienia zarzutów, na początku rozprawy lub przed uprawomocnieniem się wspomnianego postanowienia – jest zgodna z zastosowaniem przytoczonych dyrektyw.
- 47 Sąd odsyłający zastanawia się, czy dokonywanie wykładni art. 120 ust. 3 CPP, za którą opowiada się sąd, w ten sposób, że uznaje się, iż zaradzono uchybieniem stanowiącym przesłanki nieważności – polegającym na braku tłumaczenia pisemnego i wyznaczenia tłumacza ustnego w związku ze złożeniem TIR, wezwaniem skazanego w celu stawienia się przed sądem do celów określonych w art. 495 ust. 2 CPP, a także doręceniem postanowienia uchylającego zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności –, ponieważ nie podniesiono ich w

terminach przewidzianych we wspomnianym artykule, jest zgodne ze stosowaniem rzeczonych dyrektyw.

- 48 Mamy do czynienia z przypadkiem dotyczącym stosowania prawa Unii Europejskiej, a pytanie, które się pojawia się, dotyczy określenia odpowiedniej sankcji proceduralnej w odniesieniu do nieważnych czynności postępowania karnego uregulowanych przepisami zawartymi w aktach prawnych Unii. Uznaje się zatem, że bezwzględnie konieczne jest przestrzeganie celów, do których osiągnięcia zmierzają rozpatrywane dyrektywy, ponieważ obowiązkiem państw członkowskich jest wdrażanie prawa Unii do ich krajowego porządku prawnego „z poszanowaniem jego cech szczególnych” zgodnie z art. 291 TFUE. Założenie to opiera się na zasadach lojalności wspólnotowej, lojalnej współpracy i ogólnej spójności porządku prawnego Unii i wynika z niego, że naruszenia przepisów prawa Unii nie mogą pozostać bezkarne, jeśli cele, których realizacji służą naruszone przepisy, mają być zachowane.
- 49 Sąd odsyłający uważa, że bezwzględnie wiążący charakter stosowania przepisów dyrektyw, w niniejszym przypadku poprzez wertykalną bezpośrednią skuteczność, w świetle zasady pierwszeństwa prawa Unii oznacza odstępianie od stosowania wszystkich przepisów prawa krajowego, które są sprzeczne z przepisami tych aktów prawa Unii. Jednakże zdaniem sądu odsyłającego w niniejszej sprawie należy wyjaśnić, czy zasady dotyczące zaradzenia uchybieniem stanowiącym przesłanki nieważności, które są ustanowione w art. 120 ust. 3 CPP i zostały zastosowane w zaskarżonym postanowieniu, są rzeczywiście sprzeczne z przepisami dyrektyw, które mają być zastosowane, czy też mogą z nimi współistnieć.
- 50 W porządku prawnym Unii Europejskiej, zgodnie z wyraźnym brzmieniem art. 267 TFUE, w przypadku gdy w sprawie zawisłej przed sądem krajowym podniesiona zostanie kwestia wykładni prawa Unii, sąd ten może lub musi – w zależności od tego, czy jego orzeczenia podlegają zaskarżeniu – wystąpić do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Natomiast w niniejszej sprawie, zważywszy, że zgodnie z art. 400 ust. 1 lit. c) CPP od orzeczenia, które należy wydać, nie przysługuje zwykły środek zaskarżenia, sąd odsyłający jest zobowiązany na podstawie art. 267 TFUE zwrócić się do Trybunału z wyżej sformułowanym pytaniem prejudycjalnym.
- 51 Ponadto, ponieważ chodzi o obowiązek wystąpienia z odesłaniem prejudycjalnym, w niniejszej sprawie nie występuje żadna z okoliczności, w których zgodnie z orzecznictwem Trybunału sąd krajowy jest zwolniony z obowiązku wystąpienia z takim odesłaniem, gdyż ani dyrektywy, które mają być zastosowane, nie są same w sobie jasne, ani też w orzecznictwie Trybunału nie ma żadnego wyjaśnienia owych dyrektyw, w szczególności w odniesieniu do ich wpływu na zadane pytanie. Nie mamy zatem do czynienia z przewidzianymi w orzecznictwie sytuacjami, w których występuje zwolnienie z obowiązku wystąpienia z odesłaniem prejudycjalnym.

- 52 Należy również zauważyć, że art. 267 akapit czwarty TFUE stanowi wyraźnie, że „[j]eżeli takie pytanie jest podniesione w sprawie zawisłej przed sądem krajowym dotyczącej osoby pozbawionej wolności, Trybunał stanowi w jak najkrótszym terminie”. Biorąc pod uwagę, że wnoszący apelację w niniejszej sprawie przebywa w zakładzie karnym od dnia 30 września 2021 r. na podstawie postanowienia uchylającego zawieszenie wykonania orzeczonej wobec niego kary pozbawienia wolności oraz że w apelacji podważono ważność tego postanowienia, należy zwrócić się z wnioskiem o rozpatrzenie niniejszego wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w trybie przyspieszonym lub pilnym zgodnie z art. 105 i nast. regulaminu postępowania przed Trybunałem i art. 23a statutu Trybunału.
- 53 Z powyższych względów, a także z przedstawionych powodów skład orzekający izby karnej Tribunal da Relação de Évora postanawia:
1. Zwrócić się do Trybunału ze sformułowanym powyżej pytaniem prejudycjalnym.
 2. Zwrócić się o rozpoznanie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w trybie przyspieszonym lub pilnym zgodnie z art. 267 akapit czwarty TFUE, art. 105 i nast. regulaminu postępowania przed Trybunałem oraz art. 23a statutu Trybunału.

DOKUMENT ROBOWY